

زنینگ ترکیبی بلورهای گارنت در اکلوژیت‌های شمال شهرکرد، زون سندنج - سیرجان

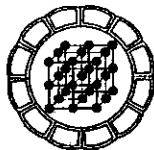
علیرضا داوودیان دهکردی^۱، محمود خلیلی^۱، ایرج نوربهشت^۱، محمد محجل^۲

- ۱- گروه زمین‌شناسی دانشگاه اصفهان
۲- گروه زمین‌شناسی دانشگاه تربیت مدرس
پست الکترونیک: a_davoudian@yahoo.com

(دریافت مقاله ۱۳۸۳/۱۱/۷ ، دریافت نسخه نهایی ۱۳۸۴/۴/۲۰)

چکیده: سنگ‌های متابارت شمال شهرکرد که بخشی از کمربند دگرگونی زمین‌ساختی سندنج - سیرجان محسوب می‌شود، در معرض دگرگونی درجه بالا رخساره اکلوژیت قرار گرفته و سپس دستخوش یک دگرگونی قهقهایی رخساره آمفیبولیت شده‌اند. یک منطقه‌بندی یا زونینگ ترکیبی مشخصی در بلورهای گارنت سالم انواعی از این سنگ‌ها که طی دگرگونی رخساره اکلوژیت تشکیل شده‌اند، محفوظ مانده است. این زونینگ ترکیبی یا رشدی یک مسیر P-T-t ساختگرد را نشان می‌دهد، یعنی در آغاز P دگرگونی در سنگ افزایش یافته تا به شرایط اوج دگرگونی فشار بالا رسیده‌اند و سپس فشار شروع به کاهش کرد، در حالیکه T همچنان افزایش یافته است. بنابراین طی مرحله کاهش فشار و بالا آمدن سنگ دما همچنان رو به افزایش بوده است. این مراحل رشد، بیانگر همزمان نبودن بیشینه دما و بیشینه فشار هستند که باعث شکل‌گیری سنگ‌های اکلوژیتی شمال شهرکرد به عنوان بخشی از زون سندنج - سیرجان است.

واژه‌های کلیدی: اکلوژیت، گارنت، زونینگ ترکیبی، مسیر P-T-t، زون سندنج - سیرجان.

The compositional zoning of garnet in eclogites from North of Shahrekord, Sanandaj – Sirjan Zone, Iran

A. R. Davoudian Dehkordi¹, M. Khalili¹, I. Noorbehsht¹, M. Mohajjal²,

1- Department of Geology, Esfahan University, Iran.

2- Dept. of Geology, Tarbiat Moares Univ., Iran.

Email: a_davoudian@yahoo.com

(Received: 27/01/2005, received in revised form: 11/07/2005)

Abstract: The metabasite rocks from north of Shahrekord, which is a part of structural zone of Sanandaj-Sirjan, are undergone medium temperature – high pressure metamorphism (eclogite facies). These rocks then were subjected to a retrograde metamorphism (amphibolite facies). A distinct compositional zoning is preserved in fresh garnets which are formed during eclogite facies. The compositional or growth zoning in these eclogite rocks shows clockwise P-T-t path. In the beginning of metamorphism, P and T increased up to reach to the peak of high pressure metamorphism, then P decreased while the T was increasing during uplift and decompression. These growth stages indicate that P_{max} was not contemporaneous with T_{max} during eclogite facies metamorphism of the metabasites from North of Shahrekord, in Sanandaj - Sirjan Zone.

Keywords: Eclogite, Garnet, Compositional Zoning, P-T path, Sanandaj-Sirjan Zone.

مقدمه

یکی از اهداف سنگ‌شناسهای دگرگونی بازسازی شرایط فشار و دما است که سنگ مورد مطالعه تحمل کرده است. با استفاده از جمع‌آوری چنین اطلاعاتی از سنگ‌ها، این امکان فراهم می‌آید تا نرخ‌های تدفین و بالا آمدن^۱ را علاوه بر نرخ‌های گرمشدن و سرد شدن را در بخشی از پوسته بازسازی کنیم. در زون دگرگونی سنتندج – سیرجان تاکنون بررسی‌های جامعی در این خصوص صورت نگرفته است. در حال حاضر با پیدایش سنگ‌های رخساره اکلوژیت در شمال شهرکرد و به ویژه با مطالعه بلورهای گارنت این سنگ‌ها، می‌توان نکات علمی تازه‌ای را در این مورد مطرح کرد.

گارنت به واسطه ترکیب خود به همراه کانی‌های مناسب دیگر به عنوان یک ژئوتربموبارومتر (زمین دما – فشار سنج) خوب مطرح است [۱]. به همین منظور می‌توان بلورهای سالم گارنت را که فاقد شکستگی باشند انتخاب کرد و با استفاده از دستگاه الکترون مایکروپرور مورد مطالعه قرار داد. همچنین تحرک کند کاتیون‌های عناصر اصلی و کمیاب در گارنت به این معناست که فرایندهای نظیر تفکیک جز به جز^۲ در طی رشد، هم رشدی و واکنش در حاشیه کانی می‌تواند منتهی به نیمرخ‌های ترکیبی مشخصی شود [۱]. در این بررسی بلورهای گارنت در اکلوژیت‌های شمال شهرکرد تجزیه نقطه‌ای شده‌اند. نتایج حاصل نشان می‌دهد که یک منطقه‌بندی ترکیبی مشخصی در بلورهای گارنت که در طی دگرگونی در دمای متوسط و فشار بالای رخساره اکلوژیت رشد کرده‌اند، وجود دارد.

موقعیت زمین‌شناسی و سنگ‌شناسی اکلوژیت‌ها

منطقه مورد مطالعه از نظر جغرافیایی در شمال شهرکرد، جنوب داران و در غرب شهر اصفهان واقع شده است (شکل ۱) و بخشی از زون زمین‌ساختی سنتندج – سیرجان بوده و در فاصله ۵۰ کیلومتری از تراست اصلی زاگرس قرار دارد. این منطقه یک پهنه برشی بزرگ بوده و بیشتر شامل سنگ‌های دگرگونی و دگرشکل شده متنوعی نظیر شیست، گنایس، آمفیبولیت، مرمر، گرانیت دگرشکل شده، متادولریت و اکلوژیت بوده که در درجات متفاوتی از دگرگونی و دگرشکلی را نشان می‌دهند (شکل ۲).

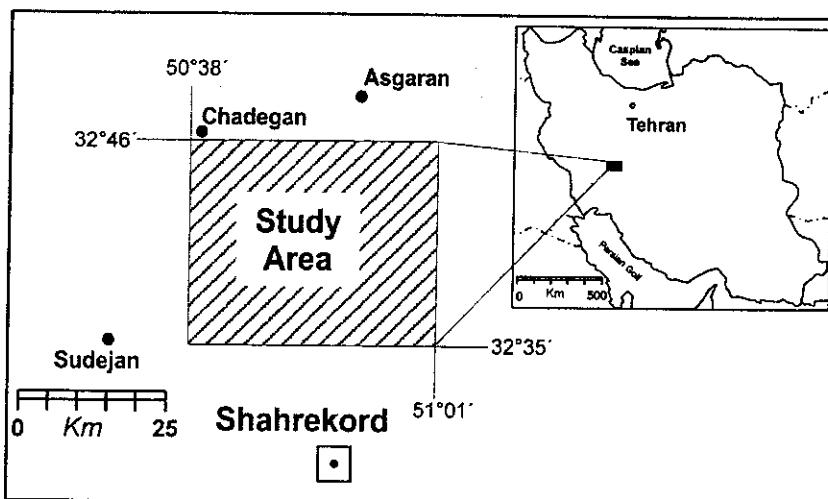
سنگ‌های اکلوژیت در اطراف دریاچه سد زاینده‌رود و در دره گزستان نزدیک روستای صادق آباد رخمنون یافته‌اند (شکل ۲). این مناطق در واقع بخش‌هایی از پهنه برشی^۳ نوعی بوده که دارای آثار دگرشکلی شکل‌پذیر و میلونیتیزاسیون گسترده هستند. بیشتر سنگ‌های این ناحیه آثار بارزی از برگواره‌ها و خطواره‌ها را نشان می‌دهند، و در برخی از آنها می‌توان

1- Exhumation

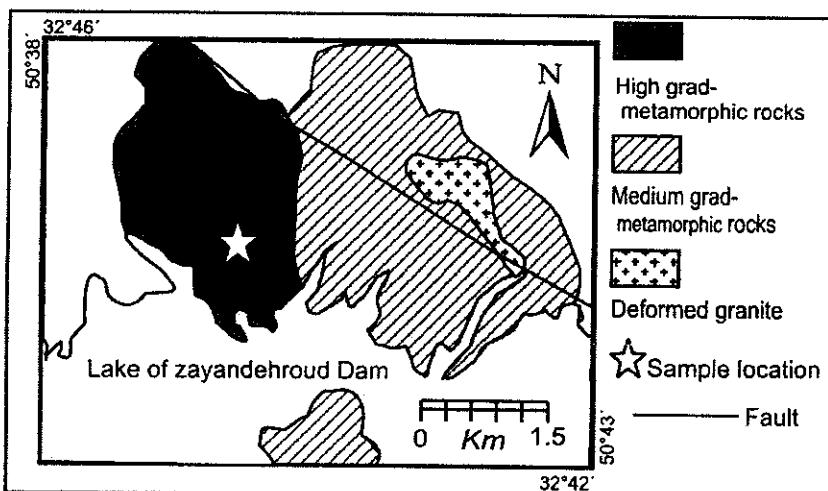
2- Fractionation

3- Shear zone

شواهدی از تأثیر چند فاز دگرشکلی را ملاحظه کرد. در واقع رخنمون این سنگ‌های با فشار بالای اکلوژیتی تشکیل شده در اعمق را، در سطح زمین را می‌توان ناشی از عملکرد این پهنه برشی بزرگ دانست [۲]. توده‌های سنگی اکلوژیت که در منطقه شمال دریاچه زاینده رود رخنمون شده‌اند، معمولاً به صورت نوارها و بلوک‌ها و نیز به صورت عدسی‌هایی درون توده‌های گنایس‌های کوارتز-فلدسباتی دیده می‌شوند. به طور کلی حضور آنها در ناحیه‌ای به وسعت ۹ کیلومتر مریع گسترده بوده ولی بیشتر نمونه‌ها دارای آثاری از دگرگونی قهقرایی هستند، به همین دلیل یافتن نمونه‌های سالم کمی دشوار است [۲].

شکل ۱ موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه.

شکل ۲ نقشه زمین‌شناسی ساده شده منطقه مورد نمونه‌برداری اکلوژیت‌ها

ترکیب کانی شناسی اولیه و مجموعه کانیابی اصلی اوج دگرگونی اکلوژیت‌ها عبارتست از: گارنت + امفاسیت + آمفیبول‌های باروئیزیت و منیزیوتارامیت + فنریت + کوارتز + روتیل + پیریت + مگنتیت + زوئیزیت + کوارتز ≠ پاراگونیت ≠ دولومیت. اکلوژیت‌هایی که طی دگرگونی پسروندۀ به گارنت آمفیبولیت تبدیل شده‌اند، دارای ترکیب کانی شناسی گارنت، آمفیبول ثانویه نظیر چرم‌ماکیت (حاصل مراحل اولیه برگشت امفاسیت)، پلازیوکلاز، روتیل، هماتیت، مگنتیت، ایلمنیت، زوئیزیت، کلینوزوئیزیت و کوارتز هستند. در واقع کانی‌های امفاسیت، پلازیوکلاز، هماتیت و ایلمنیت به همراه کلینوزوئیزیت مربوط به مرحله دگرگونی پسروندۀ هستند. آمفیبول چرم‌ماکیت خاص سنگ‌های با درجه دگرگونی بالا نظیر کیانیت آمفیبولیت‌ها بوده و از طرف دیگر در اکلوژیت‌های دستخوش دگرگونی پسروندۀ نیز عمومیت دارد، که در این حالت حاصل امفاسیت در مراحل اولیه دگرگونی قهرایی است [۳].

برخی از اکلوژیت‌های اولیه دستخوش دگرگونی پسروندۀ بسیار شدیدی شده‌اند و لذا به سختی می‌توان ماهیت اولیه آنها را شناسایی کرد، و فقط در صورت نمونه‌برداری‌های گستردۀ مشاهده حالت‌های میانگین است که می‌توان این موضوع را استنباط کرد. در برخی از این سنگ‌های تحول یافته کلریت جانشین آمفیبول و سایر کانی‌های سنگ شده است و بنابراین آثار سنگ اولیه به کلی محو شده است.

سنگ شناسی بلورهای گارنت

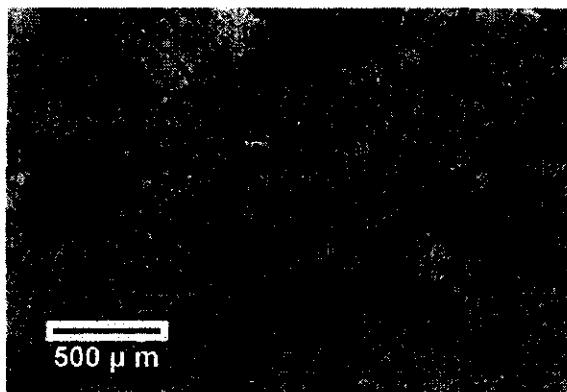
برخی از بلورهای گارنت مورد مطالعه دارای درونگیرهای فراوانی از سایر کانی‌ها هستند. به ویژه فراوانی بلورهای روتیل و فنریت در بلورهای بخش‌های حاشیه‌ای گارنت بیانگر این نکته مهم است که این بخش از گارنت‌ها به واسطه در برگرفتن کانی‌های رخساره اکلوژیت (یعنی فنریت و روتیل) در شرایط رخساره اکلوژیت رشد کرده‌اند (شکل ۳ و ۴). شناسایی میکای فنریت از آنالیزهای الکترون مایکروپرورب انجام شده است. علاوه بر دو کانی یاد شده، گارنت دارای بلورهای دیگری نظیر آمفیبول، زوئیزیت و کوارتز به صورت درونگیر هستند.

به طور کلی بلورهای گارنت اکلوژیت‌های منطقه مورد مطالعه همچون سایر کانی‌های موجود در این سنگ‌ها ریز بلور بوده (حدود ۵-۰ میلیمتر) که علت آن را می‌توان به دگرشکلی نسبت داد، به گونه‌ای که در اکلوژیت‌های کمتر دگرشکل شده اندازه بلورها درشت‌تر است [۴]. قابل ذکر است که بلورهای گارنت از لحاظ اندازه با سایر کانی‌های سنگ متناسب‌اند و تفاوت چندانی با اندازه بلورهای امفاسیت و آمفیبول ندارند (شکل ۴). سنگ‌های اکلوژیت دارای رگه‌هایی هستند که متشكل از گارنت، کوارتز و گاهی زوئیزیت هستند. بلورهای گارنت در این رگه‌ها به مراتب درشت‌تر از گارنت‌های متن سنگ هستند. این رگه‌ها در مراحل نهایی تکوین سنگ‌های اکلوژیت شمال شهرکرد شکل گرفته‌اند.

در نمونه‌های اکلوژیت سالم و بدون آثاری از بافت‌های سیمپلکتیت^۴ و کانی‌های حاصل از دگرگونی پسرونده، بلورهای گارنت دارای شکل‌های کاملاً خود شکل بوده و دارای حاشیه‌های صاف و بدون واکنش با کانی‌های مجاور مربوط به رخساره اکلوژیت (به ویژه امفاسیت) هستند و اغلب دارای اشکال شش‌گوش‌اند (شکل ۴). مرزهای پایدار گارنت با کانی امفاسیت که صرفاً در رخساره اکلوژیت تشکیل می‌شود، یکی دیگر از شواهد تشکیل بخش بزرگی از حاشیه این بلورهای گارنت در شرایط رخساره اکلوژیت است (شکل ۴). در نمونه‌های اکلوژیت سالم و بدون آثاری از بافت‌های سیمپلکتیت^۵ و کانی‌های حاصل از دگرگونی پسرونده، بلورهای گارنت دارای شکل‌های کاملاً خود شکل بوده و دارای حاشیه‌های صاف و بدون واکنش با کانی‌های مجاور مربوط به رخساره اکلوژیت (به ویژه امفاسیت) هستند و اغلب دارای اشکال شش‌گوش‌اند (شکل ۴).

شکل ۳ حضور بلورهای تیغه‌ای فنریت به همراه کوارتز بصورت درونگیر در گارنت یک نمونه اکلوژیت‌های منطقه مورد مطالعه، طول عکس برابر با ۲,۵ میلیمتر، xpl.

شکل ۴ مرزهای پایدار بین گارنت و امفاسیت، طول عکس ۲,۷ میلیمتر، xpl.

grt: garnet,
amph: amphibole,
omph: omphacite

مرزهای پایدار گارنت با کانی امفاسیت که صرفاً در رخساره اکلوزیت تشکیل می‌شود، یکی دیگر از شواهد تشکیل بخش بزرگی از حاشیه این بلورهای گارنت در شرایط رخساره اکلوزیت است (شکل ۴). در اکلوزیت‌هایی از این منطقه مورد مطالعه که دستخوش دگرگونی پسروند شدید شده‌اند، بلورهای گارنت خود شکل نبوده و بیشتر به صورت نیمه شکل‌دار و گاهی نیز کاملاً بی‌شکل و گرد شده‌اند. در این اکلوزیت‌ها گردآگرد بلورهای گارنت را بلورهای آمفیبول مربوط به شرایط دگرگونی پس از رخساره اکلوزیت فرا می‌گیرد که دارای پلئوکروئیسم شدید سبز - آبی هستند؛ که بیان کننده شرایط دگرگونی رخساره آمفیبولیت پس از اکلوزیت است. بلورهای گارنت این دسته از اکلوزیت‌ها دارای شکستگی‌های موازی و منظمی هستند که تحت تأثیر عملکرد دگرشکلی ایجاد شده‌اند (شکل ۵).

در این سنگ‌ها تبدیل بلورهای گارنت به کلریت به ندرت دیده می‌شود و عموماً بلورهای گارنت به میزان متفاوتی زوئیزیت شده‌اند. در این حالت گسترش زوئیزیت درون گارنت بیشتر بصورت خطی و شکافتی است.

تقسیم‌بندی اکلوزیت‌ها بر مبنای ترکیب گارنت

مهم‌ترین تقسیم بندی اکلوزیت‌ها که کولمن و همکاران [۵] ارایه کرده‌اند، بر پایه ترکیب گارنت است، به گونه‌ای که در این تقسیم‌بندی اکلوزیت‌ها به سه گروه زیر بندی می‌شوند: گروه A: اکلوزیت‌های همراه با سنگ‌های الترامافیک که از خاستگاه‌شان مانتل است.

گروه B: اکلوزیت‌های همراه با گنایس‌ها و شیست‌های دگرگونی در جه بالا.

گروه C: اکلوزیت‌های با فشار بالا همراه با گلوکوفان شیست‌ها در مناطق فرورانش.

بلورهای گارنت در اکلوزیت‌های شمال شهرکرد همگی در محدوده گروه C قرار می‌گیرند که مربوط به مناطق فرورانش هستند [۶] (شکل ۶). فقدان همراهی شیست‌های آبی در منطقه مورد مطالعه و در عوض همراهی این سنگ‌های با فشار بالا با سنگ‌های رخساره آمفیبولیت احتمالاً نشان دهنده یک مسیر بالا آمده در شرایط دمای متوسط تا بالا بوده است. نظیر این پدیده از بسیاری نقاط دنیا گزارش شده است، که در این مورد به ویژه می‌توان به اکلوزیت‌های پنجره زمین‌ساختی تورن در آلپ اشاره کرد [۶].

روشهای بررسی

در این بررسی نمونه سنگ‌های اکلوزیت سالم و با حداقل آثار سیر قهقرایی انتخاب شدند و در هر کدام از آنها یک یا دو بلور نسبتاً سالم گارنت مورد آنالیز الکترون مایکروپرور در شرایط ۱۵ کیلو ولت قرار گرفته‌اند. برای این مطالعه از حاشیه به سمت هسته و سپس به حاشیه، تعداد زیادی نقطه با فواصل مشخص آنالیز شده‌اند. آنالیزهای الکترون مایکروپرور گارنت با یک سیستم JEOL-JX8600 (بیناب سنج، بلورهای LiF, PET, TAP) در گروه زمین‌شناسی دانشگام سالزبورگ اطربیش در شرایط ۱۵ kV و ۱۰ ثانیه زمان شمارش انجام شد.

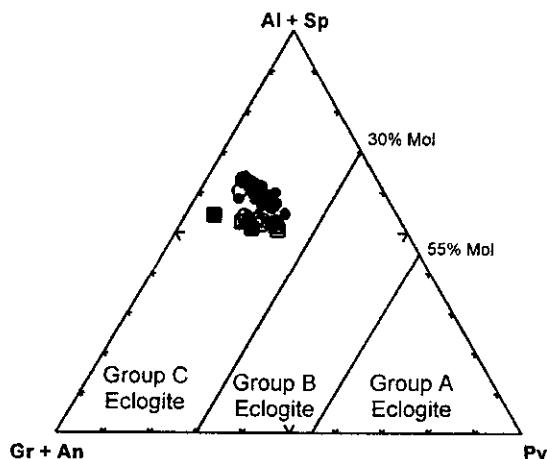

شکل ۵ حضور بلورهای روتیل در یک گارنت دارای شکستگیهای منظم و حضور بلورهای آمفیبول سیز- آئی در حاشیه آن، طول عکس برابر با ۲ میلیمتر.

Amph: Amphibole,

Grt: Garnet,

Rt: Rutile

شکل ۶ ترکیب بلورهای گارنت اکلوریت‌های شمال شهرکرد روی نمودار تقسیم‌بندی اکلوریت‌ها که توسط کولمن و همکاران [۵] ارایه شده است.

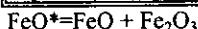
بلورهای طبیعی کوارتز، گارنت، ولستونیت، پیرولوزیت و روتیل علاوه بر Al_2O_3 , MgO و Fe سنتزی به عنوان استاندارد استفاده شدند. دقت تجزیه نقطه‌ای برابر با یک مول درصد عضو انتهایی گارنت است. آنالیز کانی‌ها با نرم‌افزار کامپیوتری PET [۶] محاسبه شده‌اند و محاسبه مقادیر Fe^{+3} بر مبنای ملاحظات عنصرسنجی ارایه شده توسط دروپ [۸] صورت گرفت.

بحث و بررسی

در این تجزیه نقطه‌ای گارنت‌ها، یک نمونه که دارای زونینگ شاخص‌تری بود برای تحلیل و بررسی‌های بیشتر انتخاب شد. در این بلور گارنت، نقاط آنالیز شده در امتداد نیمرخ ترکیبی به فاصله ۱۲ میکرومتر از یکدیگر بوده و تعداد ۳۱ نقطه مورد اندازه‌گیری قرار گرفتند برای تهیه نیمرخ، اندازه‌گیری از حاشیه گارنت شروع و پس از گذر از هسته به حاشیه دیگر ختم شده است (جدول ۱).

جدول ۱ آنالیزهای الکترون مایکروپرور از کالنی گارنت اکلوزیت شمال شهرکرد (به ترتیب از حاشیه به هسته و بعد به حاشیه دیگر) با فواصل معین ۱۲ میکرون متر از یکدیگر.

Label	SiO ₂	TiO ₂	Al ₂ O ₃	FeO*	MnO	MgO	CaO	Na ₂ O	Total
gt-1	۷۸,۱	-	۲۲,۱	۲۴,۸	-	۴,۸	۱۰,۳	-	۱۰۱,۶
gt-2	۷۸,۳	-	۲۱,۴	۲۲,۲	-	۴,۷	۱۰,۷	-	۱۰۱,۲
gt-3	۷۸,۱	-	۲۱,۵	۲۲,۲	-	۴,۷	۱۰,۸	-	۱۰۱,۱
gt-4	۷۸,۳	-	۲۱,۳	۲۲,۰	-	۴,۷	۱۰,۷	-	۱۰۱,۰
gt-5	۷۸,۱	-	۲۱,۴	۲۲,۱	-	۴,۷	۱۱,۱	-	۱۰۰,۸
gt-6	۷۸,۱	-	۲۱,۵	۲۲,۷	-	۴,۷	۱۱,۲	-	۱۰۰,۸
gt-7	۷۸,۴	-	۲۱,۱	۲۲,۷	-	۴,۷	۱۱,۰	-	۱۰۱,۳
gt-8	۷۸,۱	-	۲۱,۵	۲۲,۸	-	۴,۷	۱۰,۷	-	۱۰۰,۰
gt-9	۷۸,۱	-	۲۱,۴	۲۲,۱	-	۴,۸	۱۱,۰	-	۱۰۱,۱
gt-10	۷۸,۱	-	۲۱,۵	۲۲,۹	-	۴,۹	۱۱,۰	-	۱۰۱,۲
gt-11	۷۸,۴	-	۲۱,۱	۲۲,۲	-	۴,۷	۱۰,۹	-	۱۰۰,۰
gt-12	۷۸,۱	-	۲۱,۵	۲۲,۰	-	۴,۸	۱۱,۳	-	۱۰۱,۲
gt-13	۷۸,۱	-	۲۱,۵	۲۲,۲	-	۴,۷	۱۱,۰	-	۱۰۱,۰
gt-14	۷۸,۰	-	۲۱,۴	۲۰,۱	-	۴,۷	۱۱,۰	-	۱۰۰,۰
gt-15	۷۸,۷	-	۲۱,۵	۲۰,۴	-	۴,۰	۱۱,۰	-	۱۰۱,۰
gt-16	۷۸,۱	-	۲۱,۱	۲۰,۴	-	۴,۰	۱۱,۰	-	۱۰۱,۰
gt-17	۷۸,۱	-	۲۱,۱	۲۲,۷	-	۴,۱	۱۱,۷	-	۱۰۰,۱
gt-18	۷۸,۱	-	۲۱,۱	۲۰,۰	-	۴,۷	۱۱,۰	-	۱۰۱,۰
gt-19	۷۸,۱	-	۱۸,۱	۲۲,۲	-	۴,۰	۱۱,۲	-	۹۷,۰
gt-20	۷۸,۱	-	۲۱,۱	۲۰,۲	-	۴,۸	۱۱,۰	-	۱۰۱,۰
gt-21	۷۸,۱	-	۲۱,۱	۲۰,۰	-	۴,۷	۱۱,۰	-	۱۰۱,۰
gt-22	۷۸,۱	-	۲۱,۱	۲۲,۱	-	۴,۰	۱۱,۰	-	۱۰۱,۰
gt-23	۷۸,۱	-	۲۱,۱	۲۰,۹	-	۴,۰	۱۱,۰	-	۹۷,۰
gt-24	۷۸,۱	-	۲۱,۱	۲۰,۸	-	۴,۰	۱۱,۰	-	۹۷,۰
gt-25	۷۸,۱	-	۲۱,۰	۲۰,۷	-	۴,۸	۱۱,۰	-	۱۰۱,۰
gt-26	۷۸,۱	-	۲۱,۰	۲۱,۳	-	۴,۰	۱۱,۰	-	۱۰۰,۰
gt-27	۷۸,۱	-	۲۱,۱	۲۱,۷	-	۴,۰	۱۱,۰	-	۱۰۱,۰
gt-28	۷۸,۱	-	۲۱,۱	۲۲,۱	-	۴,۰	۱۱,۰	-	۱۰۱,۰
gt-29	۷۸,۱	-	۲۱,۱	۲۲,۳	-	۴,۰	۱۱,۰	-	۱۰۰,۰
gt-30	۷۸,۱	-	۲۱,۰	۲۲,۷	-	۴,۰	۱۱,۱	-	۹۹,۰
gt-31	۷۸,۱	-	۲۱,۱	۲۰,۴	-	۴,۰	۱۱,۰	-	۱۰۰,۰

ادامه جدول ۱

Label	Si	Ti	Al	Fe ⁺³	Fe ⁺²	Mn	Mg	Ca	Na
gt-1	۷۸,۸	-	۱,۹۸	۰,۷۰	۱,۰۱۴	-	۰,۴۸	-	۰,۰۳
gt-2	۷۸,۹	-	۱,۸۹	۰,۷	۱,۱۲۸	-	۰,۴۹	-	۰,۰۳
gt-3	۷۸,۰	-	۱,۹۹	۰,۷۰	۱,۱۶۷	-	۰,۴۱	-	۰,۰۰۸
gt-4	۷۸,۸	-	۱,۸۷	۰,۷۰	۱,۱۷۰	-	۰,۴۱	-	۰,۰۰۲
gt-5	۷۸,۱	-	۱,۹۹	۰,۷۰	۱,۱۸۲	-	۰,۴۷	-	۰,۰۰۲
gt-6	۷۸,۱	-	۱,۷۹	۰,۷۰	۱,۱۷۱	-	۰,۴۷	-	۰,۰۰۳
gt-7	۷۸,۱	-	۱,۹۷	۰,۷۰	۱,۱۷۷	-	۰,۴۷	-	۰,۰۰۱
gt-8	۷۸,۱	-	۱,۸۰	۰,۷۰	۱,۱۷۱	-	۰,۴۷	-	۰,۰۰۲
gt-9	۷۸,۱	-	۱,۷۰	۰,۷	۱,۱۷۳	-	۰,۴۷	-	۰,۰۰۲
gt-10	۷۸,۰	-	۱,۸۰	۰,۷۰	۱,۱۷۰	-	۰,۴۹	-	۰,۰۱۶
gt-11	۷۸,۰	-	۱,۸۰	۰,۷۰	۱,۱۷۲	-	۰,۴۳	-	۰,۰۰۲
gt-12	۷۸,۰	-	۱,۸۱	۰,۷۰	۱,۱۷۱	-	۰,۴۸	-	۰,۰۰۲
gt-13	۷۸,۰	-	۱,۹۱	۰,۷۰	۱,۱۷۰	-	۰,۴۵	-	۰,۰۰۳
gt-14	۷۸,۰	-	۱,۸۹	۰,۷۰	۱,۱۷۰	-	۰,۴۱	-	۰,۰۰۱
gt-15	۷۸,۰	-	۱,۸۲	۰,۷۰	۱,۰۸۲	-	۰,۴۹	-	۰,۰۰۲
gt-16	۷۸,۰	-	۱,۹۷	۰,۷۰	۱,۰۸۴	-	۰,۱۰	-	۰,۰۰۴
gt-17	۷۸,۰	-	۱,۸۲	۰,۷۰	۱,۰۷۸	-	۰,۱۱	-	۰,۰۰۲
gt-18	۷۸,۰	-	۱,۹۲	۰,۷۰	۱,۰۷۱	-	۰,۱۰	-	۰,۰۰۳
gt-19	۷۸,۰	-	۱,۸۱	۰,۷۰	۱,۰۷۱	-	۰,۱۰	-	۰,۰۰۰
gt-20	۷۸,۰	-	۱,۸۲	۰,۷۰	۱,۰۷۱	-	۰,۱۰	-	۰,۰۰۲
gt-21	۷۸,۰	-	۱,۷۹	۰,۷۰	۱,۰۷۰	-	۰,۱۰	-	۰,۰۰۸
gt-22	۷۸,۰	-	۱,۷۰	۰,۷۰	۱,۰۷۱	-	۰,۱۰	-	۰,۰۰۲
gt-23	۷۸,۰	-	۱,۸۱	۰,۷۰	۱,۰۷۱	-	۰,۱۰	-	۰,۰۰۲
gt-24	۷۸,۰	-	۱,۷۸	۰,۷۰	۱,۰۷۱	-	۰,۱۰	-	۰,۰۰۰
gt-25	۷۸,۰	-	۱,۷۰	۰,۷۰	۱,۰۷۸	-	۰,۱۰	-	۰,۰۰۲
gt-26	۷۸,۰	-	۱,۸۸	۰,۷۰	۱,۰۷۳	-	۰,۱۰	-	۰,۰۰۵
gt-27	۷۸,۰	-	۱,۹۲	۰,۷۰	۱,۰۷۰	-	۰,۱۰	-	۰,۰۰۲
gt-28	۷۸,۰	-	۱,۸۳	۰,۷۰	۱,۰۷۰	-	۰,۱۰	-	۰,۰۰۱
gt-29	۷۸,۰	-	۱,۸۴	۰,۷۰	۱,۰۷۰	-	۰,۱۰	-	۰,۰۰۱
gt-30	۷۸,۰	-	۱,۹۱	۰,۷۰	۱,۰۷۱	-	۰,۱۰	-	۰,۰۰۰
gt-31	۷۸,۰	-	۱,۹۷	۰,۷۰	۱,۰۷۰	-	۰,۱۰	-	۰,۰۰۲

ادامه جدول ۱

Label	X Fe	XMn	XMg	XCa	Alm	Sps	Pyp	Grs
gt-1	۰,۵۲	۰,۰۱	۰,۱۸	۰,۲۸	۵۲,۴۷	۰,۷۷	۱۸,۳۸	۲۸,۳۸
gt-2	۰,۵۰	۰,۰۱	۰,۱۴	۰,۲۰	۵۶,۹۶	۰,۹۰	۱۶,۰۴	۳۰,۰۵
gt-3	۰,۵۶	۰,۰۱	۰,۱۳	۰,۲۱	۵۵,۹۴	۰,۷۱	۱۲,۰۰	۳۰,۸۴
gt-4	۰,۵۷	۰,۰۱	۰,۱۲	۰,۲۰	۵۷,۲۵	۰,۷۴	۱۲,۰۹	۲۹,۹۲
gt-5	۰,۵۷	۰,۰۱	۰,۱۱	۰,۲۱	۵۶,۷۹	۰,۷۸	۱۱,۰۴	۳۱,۶۰
gt-6	۰,۵۶	۰,۰۱	۰,۱۱	۰,۲۲	۵۶,۶۶	۰,۷۴	۱۱,۶۱	۳۱,۵۸
gt-7	۰,۵۶	۰,۰۱	۰,۱۱	۰,۲۲	۵۶,۰۹	۰,۸۰	۱۱,۱۱	۳۱,۹۹
gt-8	۰,۵۱	۰,۰۱	۰,۱۲	۰,۲۰	۵۶,۴۲	۰,۷۸	۱۲,۰۰	۳۰,۷۹
gt-9	۰,۵۰	۰,۰۳	۰,۱۱	۰,۲۱	۵۵,۲۶	۲,۷۴	۱۰,۹۱	۳۱,۰۳
gt-10	۰,۵۸	۰,۰۲	۰,۱۸	۰,۲۱	۵۸,۴۰	۲,۰	۸/۴۲	۳۱,۰۸
gt-11	۰,۵۸	۰,۰۳	۰,۱۸	۰,۲۱	۵۸,۷۴	۲,۸۲	۷,۰۷	۳۱,۰۷
gt-12	۰,۵۸	۰,۰۴	۰,۱۷	۰,۲۲	۵۷,۶۲	۲,۹۷	۶,۸۰	۳۱,۰۹
gt-13	۰,۵۵	۰,۰۶	۰,۱۶	۰,۲۲	۵۵,۲۸	۰,۸۰	۰/۸۴	۳۳,۰۸
gt-14	۰,۵۴	۰,۰۷	۰,۱۵	۰,۲۴	۵۳,۶۴	۷,۳۸	۴,۹۲	۳۴,۰۶
gt-15	۰,۵۳	۰,۰۸	۰,۱۵	۰,۲۴	۵۳,۳۹	۷,۸۲	۴,۷۹	۳۴,۰۹
gt-16	۰,۵۳	۰,۰۹	۰,۱۴	۰,۲۴	۵۳,۲۸	۸,۹۲	۴,۰۱	۳۳,۷۹
gt-17	۰,۵۳	۰,۰۹	۰,۱۴	۰,۲۴	۵۳,۱۳	۹,۳۶	۴,۰۱	۳۳,۵۰
gt-18	۰,۵۴	۰,۰۹	۰,۰۵	۰,۲۲	۵۶,۱۱	۸,۰۶	۴,۸۹	۳۲,۴۳
gt-19	۰,۴۸	۰,۰۹	۰,۰۶	۰,۲۷	۴۸,۲۳	۹,۰۴	۶,۱۱	۳۶,۷۲
gt-20	۰,۵۴	۰,۰۶	۰,۰۷	۰,۲۲	۵۴,۰۹	۶,۱۷	۶,۹۰	۳۲,۸۴
gt-21	۰,۵۳	۰,۰۵	۰,۰۹	۰,۲۲	۵۳,۲۷	۵/۴۸	۸,۶۵	۳۲,۶۱
gt-22	۰,۵۵	۰,۰۵	۰,۰۸	۰,۲۲	۵۴,۸۴	۵,۳۳	۷,۷۰	۳۲,۱۲
gt-23	۰,۵۶	۰,۰۴	۰,۰۸	۰,۲۲	۵۶,۱۰	۴,۱۳	۸,۲۰	۳۱,۰۶
gt-24	۰,۵۶	۰,۰۳	۰,۱۱	۰,۲۰	۵۵,۷۰	۲,۷۸	۱۱/۱۷	۳۰,۳۰
gt-25	۰,۵۶	۰,۰۲	۰,۱۱	۰,۲۱	۵۶,۲۰	۲/۱۸	۱۰,۸۲	۳۰,۷۶
gt-26	۰,۵۶	۰,۰۲	۰,۱۱	۰,۲۱	۵۶,۲۹	۱,۸۰	۱۰,۶۰	۳۱,۲۶
gt-27	۰,۵۷	۰,۰۲	۰,۰۹	۰,۲۳	۵۶,۲۳	۱,۰۰	۸,۸۰	۳۲,۹۱
gt-28	۰,۵۶	۰,۰۱	۰,۱۰	۰,۲۳	۵۶,۴۰	۰,۹۰	۱۰,۰۲	۳۲,۰۹
gt-29	۰,۵۰	۰,۰۱	۰,۱۲	۰,۲۲	۵۵,۲۲	۰,۷۵	۱۱,۶۷	۳۲,۲۶
gt-30	۰,۵۰	۰,۰۱	۰,۱۳	۰,۲۱	۵۴,۸۰	۰,۸۸	۱۲,۱۹	۳۱,۱۳
gt-31	۰,۵۴	۰,۰۱	۰,۱۰	۰,۲۱	۵۶,۰۷	۱,۰۱	۱۴/۰۳	۳۰,۸۸

Grs = گروسوЛАر، Pyp = پیپوپ، Sps = اسپسارتین، Alm = آلماندین

نتایج آنالیزهای مایکروپرورب به وضوح زونینگ ترکیبی را در بلورهای گارنت اثبات می‌کند که در تصویر الکترون مایکروپرورب نیز این منطقه‌بندی ترکیبی قابل مشاهده است؛ به گونه‌ای که بلور گارنت دارای هسته‌ای روشن‌تر و حاشیه‌ای تیره‌تر است (شکل ۷). زونینگ در چنین گارنت‌هایی به عنوان زونینگ رشدی تفسیر می‌شود [۹]. منطقه‌بندی ترکیبی احتمالاً با واکنش‌هایی که در طول رشد گارنت رخ داده‌اند، کنترل می‌شود [۱۰].

تغییرات عضوهای انتهایی بلور گارنت بصورت زیر است:

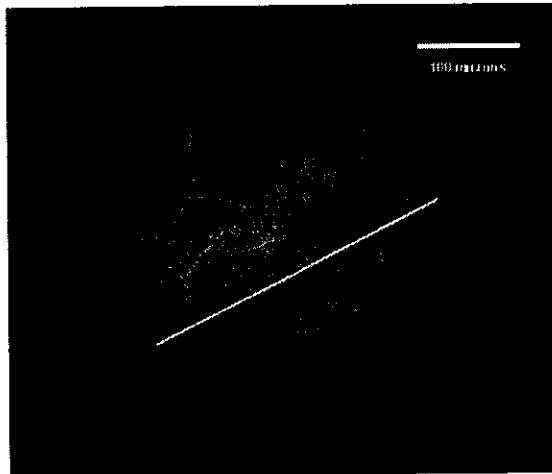
آلماندین: میزان آن از ۵۲,۵٪ در هسته به ۵۳,۱٪ در حاشیه افزایش می‌یابد.

اسپسارتین: میزان آن از ۹,۴٪ در هسته به ۰,۸٪ در حاشیه کاهش می‌یابد.

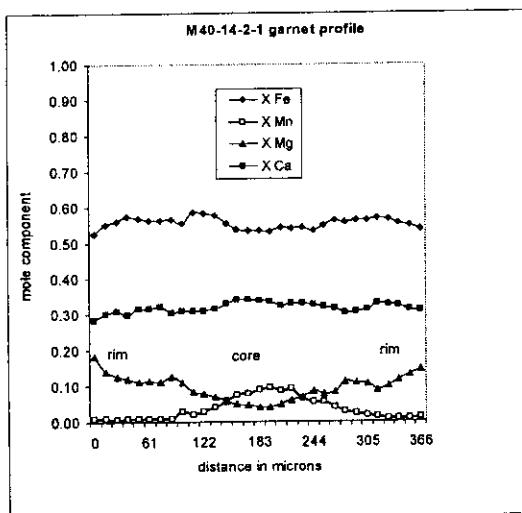
پیپوپ: میزان آن از ۴,۱٪ در هسته به ۱۸,۴٪ در حاشیه افزایش می‌یابد.

گروسوЛАر: میزان آن از ۳۳,۵٪ در هسته به ۲۸,۴٪ در حاشیه کاهش می‌یابد.

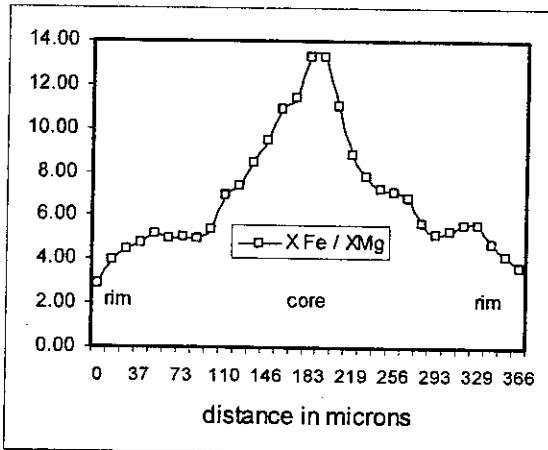
چنانکه در شکل ۸ دیده می‌شود از هسته به طرف حاشیه افزایش در میزان X_{Mg} و کاهش در میزان X_{Mn} را شاهد هستیم. همچنین X_{Ca} در هسته تا حاشیه تقریباً ثابت بوده و در بخش بیرونی حاشیه کاهش یافته است. بنابراین بالاترین میزان X_{Ca} و X_{Mn} در هسته بوده در حالیکه بیشترین میزان X_{Mg} در حاشیه است و میزان آن از مقدار حداقل ۴٪ در هسته به ۱۸٪ در بخش بیرونی حاشیه بلور گارنت افزایش می‌یابد. این موضوع در بیشتر بلورهای گارنت مورد بررسی عمومیت دارد. معمولاً X_{Mg} توام با افزایش دمای دگرگونی افزایش می‌یابد [۱۱]. این وضعیت یک زونینگ پیشرونده (افزایش دما) را طی رشد گارنت نشان می‌دهد که با هسته‌ای غنی از Fe و حاشیه‌ای غنی از Mg مشخص می‌شود [۱۱]. یعنی با افزایش دما نسبت X_{Fe}/X_{Mg} از هسته به حاشیه کاهش یافته است، که به وضوح می‌توان آن را در شکل ۹ ملاحظه کرد. همچنین زونینگ گارنت یک نیمرخ X_{Mn} زنگولهای شکل نوعی را نشان می‌دهد (شکل ۱۰).

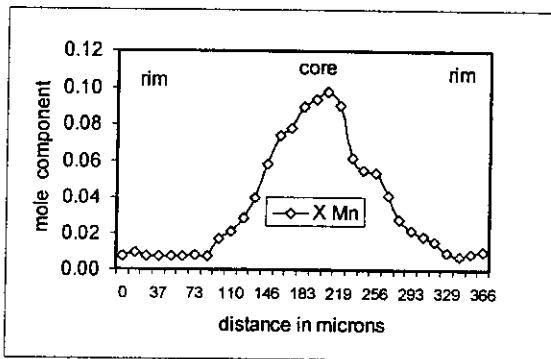
شکل ۷ تصویر الکترون مایکروپروب از کانی گارنت نمونه سنگ اکلوژیت شمال شهرکرد، خط سفید مسیر پروفیل ترکیبی را نشان می‌دهد.

شکل ۸ زونینگ ترکیبی در بلور گارنت از اکلوژیت‌های شمال شهرکرد به ترتیب از یک حاشیه به هسته و سپس به حاشیه دیگر.

شکل ۹ پروفیل تغییرات نسبت XFe/XMg در بلور گارنت.

شکل ۱۰ پروفیل زنگولهای شکل XMn در بلور گارنت.

نیمرخ زنگولهای شکل تغییرات XMn نیز در مقایسه با پروفیل نسبت XFe/XMg بیان کننده این است که رشد گارنت‌ها در مرحله دگرگونی پیشرونده انجام شده است [۱۲] و لذا تشکیل اکلوژیت‌ها در ارتباط با فرایندی است که منجر به افزایش تدریجی دمای محیط تشکیل آنها شده است.

در دگرگونی در دمای پایین، گارنت‌ها اغلب یک زوینینگ ترکیبی مشخصی را نشان می‌دهند زیرا برخی عناصر بصورت همگن بین گارنت و کانی‌های همیافت با آن توزیع شده‌اند که ناشی از نرخ کند پخش درون دانه‌ای است. ولی زمانیکه دمای دگرگونی بیش از ۷۰۰ °C باشد، زوینینگ رشدی گارنت‌ها تا حدودی یا بطور کامل در نتیجه نرخ بالاتری از پخش، همگن خواهد شد [۱۳]. در برخی نواحی گارنت در اکلوژیت‌های با فشار بسیار بالا و دمای بالای ۷۰۰ تا ۸۵۰ °C همگن بوده، در صورتیکه بلورهای گارنت در اکلوژیت‌های در فشار بالا و با

دماهی متوسط (55°C تا 45°C) یک زونینگ ترکیبی مشخصی را به نمایش می‌گذارد [۱]. مطالعات نشان داده است که برآورد و ارزیابی تحول P-T-t سنگ‌های دگرگونی اطلاعات ارزشمندی را در ارتباط با تحولات تکتونیکی فراهم می‌سازد [۱۴].

برآورد مسیرهای P-T-t معمولاً بستگی به استفاده از ژئوترمومتری و ژئوبارومتری مجموعه کانی‌های دگرگونی دارد. کاملترین روش برای به کمیت در آوردن مسیرهای P-T بر مبنای این فرض است که تعادل بین موقعیت‌های رشد کانی‌های متفاوت در سرتاسر دگرگونی حفظ شده است. لذا الگوهای زونینگ در کانیهایی نظری گارنت، اساساً به عنوان پاسخی به تغییرات شرایط P-T منظور می‌شوند. بنابراین زونینگ گارنت نشان دهنده تغییرات P-T طی رشد آن است [۱۵]. بنابراین چنانکه در بسیاری از منابع دیگر آمده است، اهمیت موضوع در اینست که می‌توان مسیر P-T-t دگرگونی اکلولوژیت‌ها را با استفاده از تغییرات ترکیبی در زونینگ گارنت بازسازی کرد [۱۶ و ۱۷].

بلورهای گارنت در اکلولوژیت‌های شمال شهرکرد نیز به واسطه دارا بودن زونینگ ترکیبی آشکار برای برآورد مسیرهای P-T-t مناسب هستند. گارنت در اکلولوژیت‌های برخی مناطق به صورت نوعی دارای منطقه‌بندی ترکیبی بوده و ژئوترمومتری روی این اکلولوژیت‌ها دماهی در حدود 55°C تا 70°C درجه سانتیگراد را بدست می‌دهد [۱۰].

برداشت

خلاصه بررسی‌ها نشان می‌دهد که ترکیب شیمیایی گارنت‌های منطقه مورد مطالعه از مرکز به سمت حاشیه ناهمنگ و دارای یک زونینگ رشدی و یا ترکیبی بوده و تغییرات آن به صورت زیر است (شکل A):

میزان XMn از هسته به سمت حاشیه به طور کلی کاهش می‌یابد.

میزان XMg از هسته به سمت حاشیه به طور کلی افزایش می‌یابد.

میزان XCa در هسته تقریباً روند ثابت داشته و سپس در حاشیه کاهش می‌یابد.

نسبت XFe/XMg از هسته به سمت حاشیه افزایش می‌یابد.

بر مبنای مطالعات گسترده‌ای که در اکلولوژیت‌های دنیا صورت گرفته است، افزایش در میزان XMg و کاهش در XMn درون یک زونینگ رشدی گارنت بیانگر این نکته است که در جریان شکل‌گیری اکلولوژیت، دما به تدریج افزایش یافته است، در حالیکه بالا بودن میزان XCa در مرکز گارنت و کاهش آن در بخش بیرونی حاشیه نشان می‌دهد که دستیابی به اوج فشار دگرگونی در هسته گارنت صورت گرفته و سپس به سمت حاشیه فشار کاهش یافته است [۹]، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که در جریان بالا آمدن سنگ‌های اکلولوژیت، یعنی کاهش فشار، دمای نهاده کاهش نیافته بلکه افزایش نیز پیدا کرده است. زونینگ ترکیبی و آشکار در گارنت

سنگ‌های اکلوژیت شمال شهر کرد بیانگر این واقعیت نیز هست که دما در طی شکل‌گیری اکلوژیت و شرایط پس از آن بیش از ۷۰۰ درجه سانتیگراد نبوده است. بر مبنای تحقیقات انجام شده اکلوژیت‌هایی که دمای بالای ۸۵۰ تا ۷۰۰ درجه سانتیگراد را تحمل کرده‌اند، در اثر نرخ بالای پخش تا حدودی یا بطور کامل زونینگ ترکیبی گارنت در آنها از دست می‌رود و گارنت همگن می‌شود [۱۳] و نیز گارنت در اکلوژیت‌های با دمایی در حدود ۷۰۰ تا ۸۰۰ درجه سانتیگراد دارای نیمرخ‌های زونینگ صاف‌تری هستند [۹]. این بدان معنی است که پس از رخساره اکلوژیت سنگ‌های مورد مطالعه وارد محدوده رخساره حرارت بالای گرانولیت نشد و مسیر برگشت از طریق محدوده فشار-دمای رخساره آمفیبولیت بوده است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که دمای تشکیل اکلوژیت‌های شمال شهر کرد بایستی از ۷۰۰ درجه کمتر باشد که به وضوح بلورهای گارنت دارای زونینگ ترکیبی هستند.

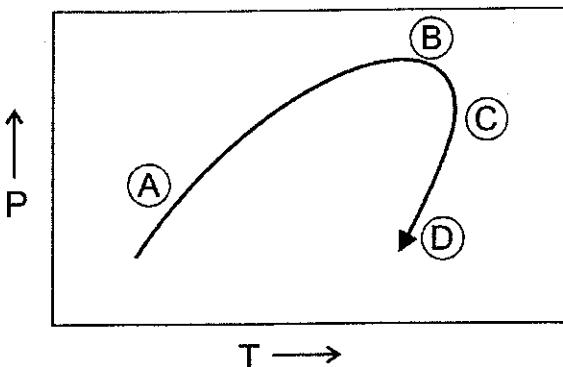
بر مبنای اطلاعات بالا و نتایج بدست آمده می‌توان مسیر P-T-t تقریبی را به صورت کیفی در چند مرحله خلاصه کرد.

مرحله A: این مرحله پیش از دگرگونی رخساره اکلوژیت است که در این مرحله دما و فشار توان با یکدیگر افزایش یافته‌اند.

مرحله B: در این مرحله فشار به بیشترین میزان می‌رسد و این برابر با اوچ دگرگونی رخساره اکلوژیت است.

مرحله C: در این مرحله به موازات کاهش فشار، دما افزایش یافته است. پس مشابه با بسیاری از نقاط دنیا در اکلوژیت‌های این منطقه T_{max} در فشارهایی حاصل شده که کمتر از P_{max} است [۱۸]. مرحله D: این همان مرحله برگشت و سیر قهقهایی در سنگ دگرگونی است که مربوط به مرحله بالا آمدن سنگ‌های اکلوژیت از عمق به سطح زمین بوده است.

با توجه به آنچه که گفته شد می‌توان مسیر P-T-t تقریبی دگرگونی اکلوژیت‌های منطقه مورد مطالعه را با استفاده از تغییرات ترکیبی در زونینگ گارنت بازسازی کرد. شکل ۱۱ ترسیمی است کیفی از مسیر P-T-t برای دگرگونی رخساره اکلوژیت در این پخش از زون سنندج - سیرجان و نشان می‌دهد که این سنگ‌ها دارای یک الگوی ساعتگرد تقریبی P-T-t هستند، که در آن P و T بیشتر در همزمان رخ نداده است. از آنجا که در این منطقه اکلوژیت‌ها در مسیر دگرگونی قهقهایی به گارنت آمفیبولیت تبدیل شده‌اند، بنابراین مسیر برگشت آنها از میدان رخساره آمفیبولیت عبور کرده است.

شکل ۱۱ یک ترسیم کیفی از مسیر $P-T-t$ تقریبی برای دگرگونی رخساره اکلوزیت شمال شهرکرد بر مبنای زونینگ ترکیبی بلور گارنت.

مراجع

- [1] Zeming Z., Yong Y., Zhang J., "The compositional zoning of garnet in eclogite from western segment of Altyn Tagh", Chinese Science Bulletin 45 (2000) 79-83.
- (2) داودیان دهکردی علیرضا، نوربهشت ایرج، خلیلی محمود، محجل محمد، شبانیان بروجنی تاهید، نتایج تحقیقات مقدماتی از پیدایش اکلوزیت‌های شمال شهرکرد (زون سندنج - سیرجان)، بیست و دومین گردهمایی علوم زمین، تهران (۱۳۸۲).
- [3] Deer W. A., Howie R. A., Zussman J., "An introduction to the rock-forming minerals", Prentice Hall (1992) p. 696.
- [4] Duchene S., Albarede F., "Simulated garnet-clinopyroxene geothermometry of eclogites", Contribution to Mineralogy and Petrology 135 (1999) 75-91.
- [5] Coleman R. G., Lee D. E., Beatty L. B., Brannock W. W., "Eclogites and eclogites: their differences and similarities", Geological Society of American Bulletin 76 (1965) 483-508.
- [6] Newton R. C., "Metamorphic temperature and pressures of Group B and C Eclogites., Blueschists and Eclogites", The Geological Society of America (1986) p. 423.
- [7] Dachs E., "PET Petrological elementary tools for Mathematica", Computers and Geoscience 24 (1998) 219-235.
- [8] Droop G. T. R., "A general equation for estimating Fe^{+3} concentrations in ferromagnesian silicates and oxides from microprobe analyses", using stoichiometric criteria. Mineralogical Magazine 51 (1987) 431-435

- [9] Krogh E. J., "Metamorphic evolution deduced from mineral inclusions and compositional zoning in garnet from Norwegian country-rock eclogites", *Lithos* 15 (1982) 305-321.
- [10] Carswell D. A., "Eclogite facies rocks", Blackie (1990) p. 396.
- [11] Spear F. S., "Petrologic determination of metamorphic pressure-temperature-time paths, In: *Metamorphic Pressure- Temperature-Time Paths*", Short Course in Geology (eds. Spear F. S., Peacock S. M.), American Geophysical Union, Washington DC (1989) 1-55.
- [12] Engvik A. K., Andersen T. B., "Evolution of Caledonian deformation fabrics under eclogite and amphibolite facies at Vardalsneset, Western Gneiss Region, Norway", *J. of Metamorphic Geology* 18 (2000) 241-257.
- [13] Carlson W., Schwarze E., "Petrological significance of prograde homogenization of growth zoning in garnet: An example from the Liano Uplift", *J. of Metamorphic Geology* 15 (1997) 631-639.
- [14] Daly J. S., Yardley B. W. D., Cliff R. A. (eds.) "Evolution of Metamorphic Belts", Geological Society of London, Special Publication 43 (1988) p. 580.
- [15] Spear F. S., Selverstone J., Hickmott D., "P-T paths from garnet zoning: a new technique for deciphering tectonic processes in crystalline terrains", *Geology* 12 (1984) 87-90.
- [16] Hiroi Y., Kishi T., Nohara T., Sato K., Goto J., "Cretaceous high-temperature rapid loading and uploading in the Abukuma metamorphic terrain, Japan", *J. of Metamorphic Geology* 16 (1998) 69-81.
- [17] Enami M., "Pressure – temperature path of Sanbagawa prograd metamorphism deduced from grossular zoning of garnet", *J. of Metamorphic Geology* 16 (1998) 97-110.
- [18] England P. C., Richardson S. W., "The influence of erosion upon the mineral facies of rocks from different metamorphic environments", *J. of the Geological Society of London* 134 (2000) 201-213.